

Otwarta lekcja

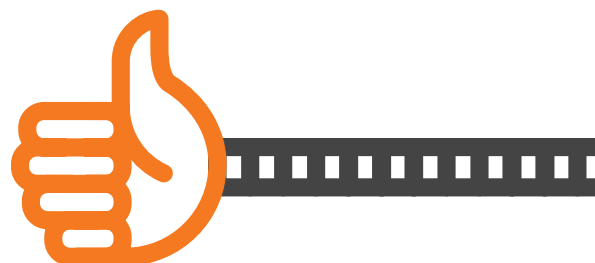

Spis treści

<u>Instrukcja dla prowadzącego</u>	2
<u>Idea (wstęp)</u>	4
<u>Pomysł na ćwiczenie - "Kaktus"</u>	6
<u>Przegląd przykładów OZE</u>	7
<u>Jak działają OZE? (licencje CC i domena publiczna)</u>	10
<u>Pomysł na ćwiczenie - omówienie konkretnych problemów prawnoautorskich</u>	12
<u>Wyszukiwanie zasobów</u>	13
<u>Wyszukiwarka Creative Commons</u>	14
<u>Pomysł na ćwiczenie - porównywanie wyników wyszukiwania</u>	15
<u>Tworzenie i publikowanie OZE</u>	16
<u>Pomysł na ćwiczenie - stwórz zasób, którego nie ma</u>	17
<u>Pomysł na ćwiczenie - dzielenie się zasobami</u>	18
<u>Trudne/typowe pytania</u>	19
<u>Bibliografia</u>	22
<u>Ankieta przed szkoleniem</u>	22

Otwarta lekcja

Instrukcja dla prowadzącego

Przedstawiamy zestaw materiałów do samodzielnego przeprowadzenia **Otwartej Lekcji** czyli spotkania o charakterze warsztatu wprowadzającego do tematu otwartych zasobów edukacyjnych. Scenariusz ten został przygotowany do realizacji przez nauczycieli i dla nauczycieli. Materiały podzielone zostały na **13 modułów**. Możesz wykorzystać każdy z nich z osobna lub wszystkie. Proponujemy kilka podstawowych scenariuszy ich wykorzystania zależnie od tego, komu będziesz przedstawiać otwarte zasoby edukacyjne i w jakiej sytuacji.

INSTRUKCJA

Pakiet materiałów do poprowadzenia otwartych lekcji składa się z 13 modułów, w większości z nich znajdziesz krótko i przystępnie opisane informacje, które warto samemu przyswoić i przekazać innym nauczycielom i nauczycielkom, a także propozycje ćwiczeń, które pozwolą na szybkie pozyskanie podstawowych kompetencji przydatnych w codziennej pracy z otwartymi zasobami edukacyjnymi

Jak przeprowadzić otwartą lekcję?

Na początku zastanów się dla kogo będziesz ją prowadzić. Zadaj sobie w tym celu kilka pytań. Co Twoi słuchacze i słuchaczki mogą już wiedzieć o otwartych zasobach edukacyjnych? Co ich interesuje i jaka wiedza może się im przydać? Następnie zastanów się, ile będziesz mieć czasu na takie spotkanie? Ile spodziewasz się osób oraz jaką dysponujecie przestrzenią (może masz dostęp do sali komputerowej lub osoby uczestniczące będą mieć ze sobą komputery)? Na bazie tych informacji zbudujesz swoją, spersonalizowaną Otwartą Lekcję.

Przed organizacją lekcji zapoznaj się ze wszystkimi modułami (lektura i polecane filmy zajmą Ci ok 90 min., ale dzięki nim będziesz przygotowany/a do lekcji oraz pytań, które mogą zadać Ci uczestnicy i uczestniczki). Polecamy także przeprowadzenie wśród osób, które zgłosiły się na warsztat [ankiety](#), która pozwoli lepiej rozpoznać Ci skład i poziom zaawansowania grupy.

Nie proponujemy scenariusza, który przeprowadza Cię krok po kroku dokładnie po kształcie warsztatu - składowy w Twoje ręce **narzędzie, które posłuży Ci do skonstruowania własnego scenariusza**.

Nie proponujemy scenariusza, który przeprowadza Cię krok po kroku dokładnie po kształcie warsztatu - składowy w Twoje ręce **narzędzie, które posłuży Ci do skonstruowania własnego scenariusza**.

Niezależnie od poziomu zaawansowania uczestników rekomendujemy przedstawić im na początek informacje z co najmniej trzech początkowych modułów: [Idea \(wstęp\)](#), [Przegląd przykładów OZE](#), [Jak działają OZE? \(licencje CC i domena publiczna\)](#).

Jeśli masz taką możliwość, przeprowadź również ćwiczenie pokazujące to, co wiedzą już uczestnicy warsztatu o udostępnianiu treści (naszą propozycją to "[Kaktus](#)"). Alternatywą jest zadanie osobom na sali kilku pytań na temat ich wiedzy i praktyk korzystania z cyfrowych zasobów (np. czy sprawdzają prawa do utworów z których korzystają? czy zwracają na to uwagę swoim uczniom?).

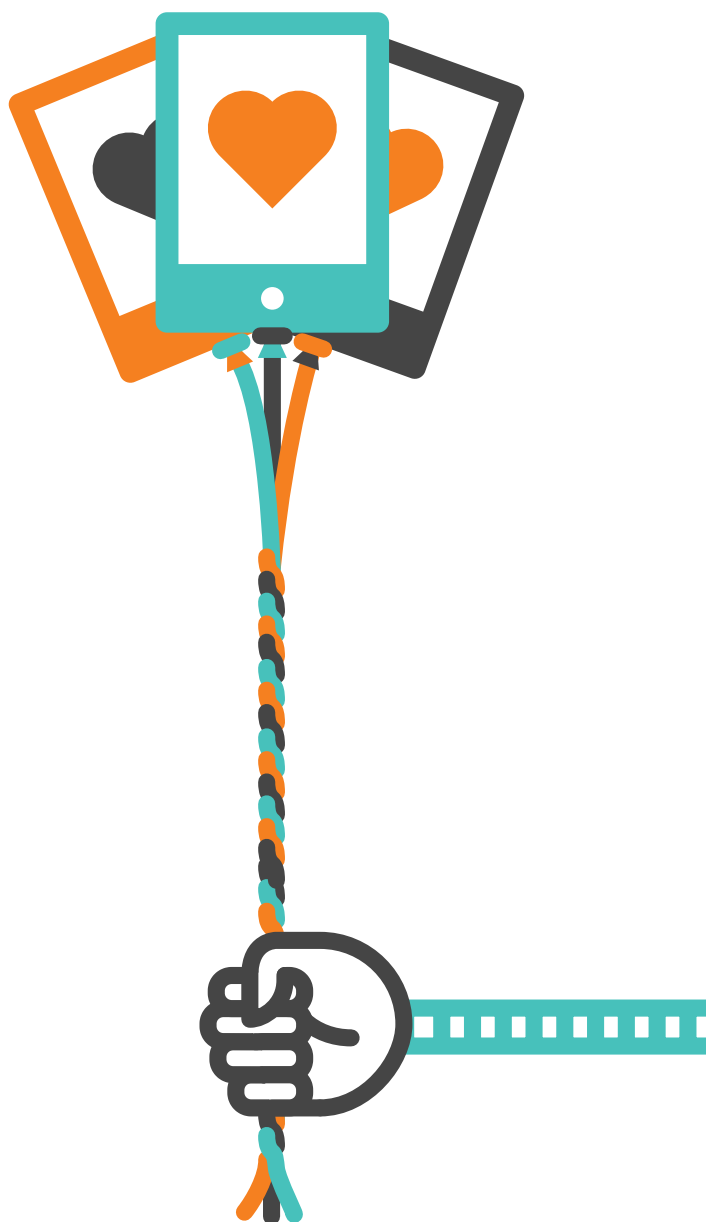
WARIANTY:

- > Jeśli w Twojej grupie znajdują się nauczyciele różnych przedmiotów, wybierz z modułu [Prze-gląd przykładów OZE](#) przykłady dostosowane do ich potrzeb (jeśli na naszej liście nie ma danego przedmiotu, zajrzyjcie wspólnie do repozytoriów ogólnych takich, jak Khan Academy, Biblioteka Materiałów Centrum Edukacji Obywatelskiej czy Scholaris). Jeśli prowadzisz warsztat dla nauczycieli jednego przedmiotu, przejrzyjcie linki z tego tylko tematu
- > Jeśli dysponujesz salą z przynajmniej jednym komputerem i rzutnikiem, możesz przeprowadzić ćwiczenie [Porównywanie wyników wyszukiwania](#). Jeśli w sali jest więcej komputerów, można pokusić się o rozszerzoną jego wersję licząc się jednak z tym, że zajmie to więcej czasu.
- > Jeśli z przeprowadzonej przed warsztatem ankiety wynika, że przynajmniej kilka osób z Twojej grupy spotkało się z jakimiś problemami związanymi z prawem autorskim, warto przeprowadzić [ćwiczenie omówienie konkretnych problemów prawnautorskich](#).
- > Jeśli uznasz, że dla Twojej grupy najciekawsza jest kwestia wyszukiwania zasobów, skup się na modułach, które są temu poświęcone: [Wyszukiwanie zasobów](#), [Zaawansowane wyszukiwanie Google](#), [Wyszukiwarka Creative Commons](#). Jeśli grupa jest bardzo początkująca, być może wystarczy tylko wprowadzenie do tego tematu.
- > Jeśli grupa jest bardziej zaawansowana i ma już podstawową wiedzę o tym, jak korzystać z zasobów internetowych, może być dla nich interesujący już następny krok: tworzenie własnych zasobów i dzielenie się nimi. Na ten wariant odpowiednie są moduły: [ćwiczenie stwórz zasób, którego nie ma](#), [Tworzenie i publikowanie OZE](#) oraz [Pomysły na ćwiczenia](#). Możesz też skontruować z tych modułów drugą część warsztatu dla zainteresowanych.

PO WARSZTACIE:

Zaproponuj uczestnikom jedną lub dwie aktywności, które będą mogli wykonać po warsztacie, a które zwiększą jego odbiór i może zainicjują dalszą dyskusję po jego zakończeniu:

- wysłanie maila do trzech znajomych osób na temat OZE z linkiem do strony www, na której zamieszczony jest scenariusz Otwartej Lekcji,
- wysłanie maila do znajomego/znajomej z krótką relacją o tym, co zainicjowało, spodobało się (lub nie) uczestnikom w idei otwartych zasobów, zainicjowanie dyskusji.

Idea (wstęp)

W sieci mamy dostęp do ogromnej ilości materiałów graficznych, zdjęć czy muzyki. Jednak, o czym łatwo zapomnieć, każde zdjęcie, obrazek, grafika, muzyka czy materiał video do kogoś należą i ten ktoś ma prawo nie życzyć sobie by jego praca lub własność były szeroko dostępne i wykorzystywane.

Choć w szkole można korzystać bardzo swobodnie z treści objętych prawem autorskim (nazywamy to dozwolonym użytkowaniem edukacyjnym), to jakiegokolwiek działania w sieci, przerabianie, a nawet dzielenie się materiałami z uczniami i innymi nauczycielami poza szkołą możliwe jest tylko wtedy, kiedy skorzystamy z **otwartych zasobów edukacyjnych**.

Otwarte Zasoby Edukacyjne (OZE; ang. Open Educational Resources, OER) to materiały dostępne do dalszego wykorzystania, bez konieczności pytania kogokolwiek o zgodę. OZE są udostępnione od razu z gwarancją dla użytkowników, że mogą oni z nich korzystać, kopiować je, modyfikować i dalej rozpowszechniać. Zasoby mogą mieć formę podręczników, kursów online, sylabusów, testów, multimediów, oprogramowania i innych narzędzi, które można wykorzystać w procesie nauczania i uczenia się. Mówiąc ogólnie, mogą to być materiały dedykowane, opracowane na potrzeby programu kształcenia lub w innych formatach, które można wykorzystać w procesie kształcenia. **Każdy ma prawo** się nimi dzielić, adaptować, poprawiać i tłumaczyć na inne języki.

Aby było to legalne w świetle prawa autorskiego, przy ich publikacji stosowane są tzw. wolne licencje lub zasoby te dostępne są w domenie publicznej (czyli wygasły już do nich prawa autorskie majątkowe).

Nie istnieje centralna organizacja grupująca, zarządzająca czy standaryzująca procedury OZE. Otwarte Zasoby Edukacyjne to termin określający **wiele zróżnicowanych inicjatyw edukacyjnych z całego świata**, zorganizowanych zarówno w tradycyjny, jak i innowacyjny sposób, mających różne cele i grupy beneficjentów. Istnieje jednak zgoda co do tego, czym OZE są.

Dzięki dostępności materiałów na wolnych licencjach lub w domenie publicznej korzystanie z otwartych zasobów jest bardzo proste. Najpopularniejsze wolne licencje, czyli: Creative Commons Uznanie autorstwa (CC BY) oraz Creative Commons Uznanie autorstwa Na tych samych warunkach (CC BY-SA), pozwalają na to by dostępne na nich materiały były swobodnie opracowywane przez innych, zmieniane, przekształcane, adaptowane do indywidualnych celów i potrzeb (np. tłumaczone na języki obce), łączone z innymi materiałami (remiksowane, np. tekst z dźwiękiem) i dalej rozpowszechniane. Wyróżniamy również otwarte zasoby, które posiadają dodatkowe ograniczenia np. brak zgody na komercyjne wykorzystanie oraz zasoby, z których możemy korzystać wyłącznie w ramach dozwolonego użytku (nie możemy ich modyfikować ani dzielić się nimi poza klasą).

Piramida poziomów otwartości. Ilustracja pokazuje jakie poziomy swobodę dostępu do treści możemy spotkać na co dzień

Co można zrobić z zasobami na wolnych licencjach Creative Commons oraz z utworami należącymi do domeny publicznej?

Otwarte zasoby edukacyjne to powszechnie dostępne materiały (podręczniki, kursy, scenariusze lekcji, multimedia), udostępniane swobodnie, za darmo, z prawem do dalszego wykorzystania i adaptacji.

1. Prawo do korzystania z prac innych autorów.

2. Prawo do zmian, adaptacji, remiksów.

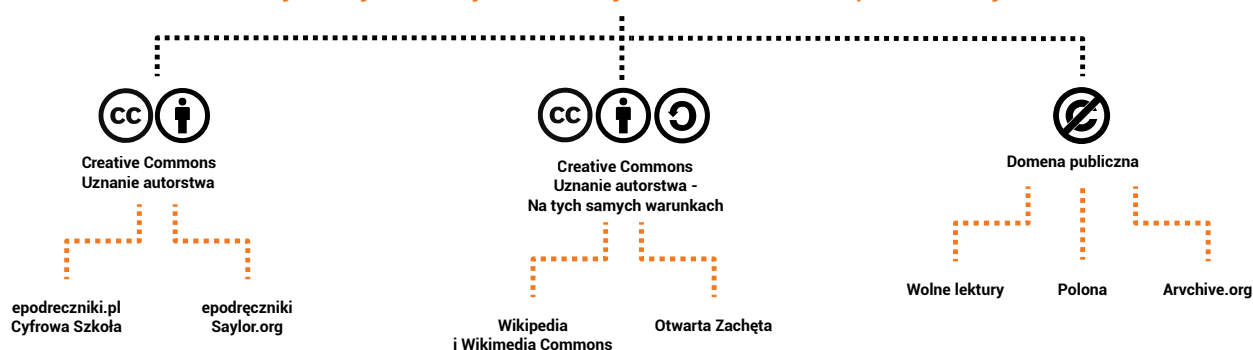

3. Prawo do łączenia z innymi materiałami.

4. Prawo do dzielenia się materiałami.

W praktyce oznacza to dostępność materiałów na jednej z wolnych licencji lub w domenie publicznej:

Wybrane statystyki:

- Khan Academy - 22 miliony użytkowników na świecie, ponad 6500 filmów tłumaczonych na 23 języki;
- Khan Academy Polska: 1100 przetłumaczonych filmów, 500 filmów ze ścieżką dźwiękową, 2. miejsce pod względem liczby przetłumaczonych filmów na świecie;
- polska Wikipedia - na 8. miejscu najczęściej używanych stron w Polsce;
- dostępne dla wszystkich kursy internetowe Massachusetts Institute of Technology mają 1 milion wizyt miesięcznie;
- polski rząd wydaje 4,5 mld zł na informatyzację szkół, 47 mln zł na projekt e-podręczników do kształcenia ogólnego (nie licząc elementarza dla klas 1, który kosztował 15 mln zł).

Pomysł na ćwiczenie - "Kaktus"

Cele ćwiczenia:

Po ćwiczeniu osoby uczestniczące:

- wiedzą, czym jest licencja na wykorzystanie utworu,
- rozumieją sytuację twórcy zasobu i jego różne podejścia do wyprodukowanych treści.

Czas: 15-20 min.

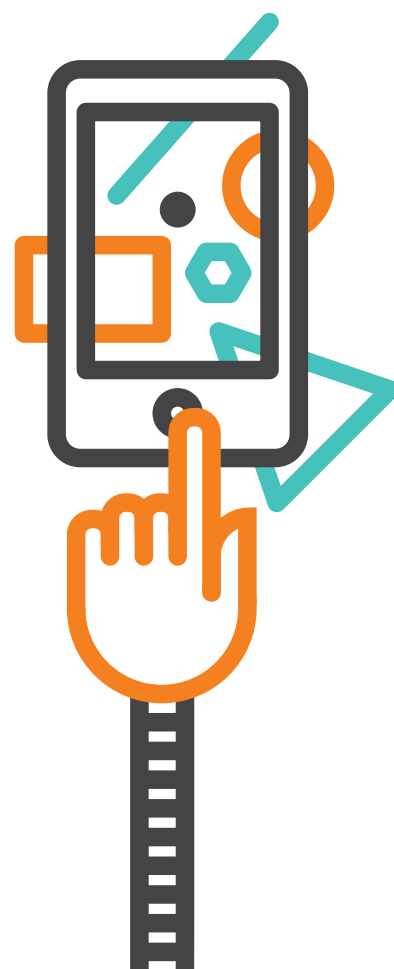
Metoda: praca indywidualna, dyskusja.

Materiały: kartki A4 lub mniejsze (x ilość uczestników), długopis/ołówek/kredka dla każdego uczestnika/uczestniczki.

1. Poproś uczestników i uczestniczki, by na kartkach narysowali kaktusa, a potem, aby podpisali go tak, jak chcieliby być podpisani, kiedy będą opowiadać o swoim utworze i pokazywać go innym (np. imieniem i nazwiskiem, pseudonimem lub jeszcze inaczej).
2. Następnie poproś, aby na forum opisali swoimi słowami, na co pozwalają innym osobom, żeby mogły zrobić z tym utworem, a na co się nie zgadzają. Jeżeli jest to niejasne, możesz zadać dodatkowe pytania, np. Czy zgodzilibyście się, żeby waszego kaktusa użyła firma w reklamie swojego produktu? Czy zgodzilibyście się, żeby był on prezentowany przez nauczycieli na lekcjach plastyki? Albo użyty jako okładka książki?
3. Zbierz rysunki i ułóż je na stole lub podłodze w rzędzie. Na początku rzędu ułóż te, które mają najmniej restrykcyjne warunki udostępniania, na końcu – najbardziej restrykcyjne, a w środku te, które przypominają warunkami poziom ochrony przez prawo autorskie. Odnosząc się do prac i warunków, które opisały osoby uczestniczące, krótko opisz spectrum udzielania licencji na wykorzystanie kaktusów:
  - Wskaż, że wykonując to zadanie, uczestnicy udzielili licencji niewyłączonej, czyli udostępnili swój materiał razem z informacjami, jak można z niego korzystać.
  - Zależnie od wyniku ćwiczenia możesz również zwrócić uwagę na to, że duża część uczestników domyślnie dała swoim utworom więcej swobody wykorzystywania niż daje prawo autorskie.
  - Zapytaj o odczucia i refleksje, które mają w związku z udzieleniem licencji na swoje dzieło.

- Wskaż na najbardziej liberalne licencje, które przypominają licencje Creative Commons.
- Zapytaj, czy materiały w sieci zazwyczaj mają takie opisy? Jeśli nie, to czy wiedzą, co to oznacza, że materiał nie ma opisu i jak można z niego korzystać?

4. Ćwiczenie możesz powtórzyć na koniec spotkania/warsztatu i omówić zmiany nastawienia poszczególnych osób.

Przegląd przykładów OZE

Gdzie znaleźć więcej zasobów?

[Mapa Otwartych Zasobów Edukacyjnych](#) - katalog zasobów w języku polskim i angielskim z podziałem na przedmioty oraz poziomy nauczania oraz wyjaśnienia dotyczące rodzajów licencji Creative Commons, a także wyjaśnienia dla licencji użytych w programie Cyfrowa Szkoła.

[Otwartezasoby.pl](#) - katalog otwartych zasobów edukacyjnych, wideo, muzyki, grafik i fotografii. Stronie towarzyszy blog z informacjami na temat otwartych zasobów edukacyjnych.

Nauki przyrodnicze, matematyka i fizyka

[epodreczniki.open.agh.edu.pl/tiki-index.php](#) - Open AGH e-podręczniki to otwarta platforma do pisania, budowania i dzielenia się e-podręcznikami oraz otwarte modułowe treści, z których każdy użytkownik może tworzyć swoje własne e-podręczniki z fizyki i matematyki.

[www.epodreczniki.pl/front/](#) - fragmenty kompletu otwartych e-podręczników, które mają powstawać do 2017 r. (wszystkie zasoby dostępne są na wolnej licencji Creative Commons Uznanie autorstwa). Na platformie dostępne są podręczniki m.in. do fizyki, biologii, przyrody, chemii i historii.

[www.scholaris.pl](#) - Scholaris to portal wiedzy dla nauczycieli zawierający bezpłatne, elektroniczne zasoby edukacyjne dostosowane do wszystkich etapów kształcenia. Materiały dostępne na portalu są zgodne z nową podstawą programową i kompatybilne ze wszystkimi tablicami interaktywnymi i innymi urządzeniami wspomagającymi pracę nauczyciela, np. tabletami.

[pl.khanacademy.org](#) - platforma oferująca ponad 3 tys video wraz z ćwiczeniami z wielu dziedzin nauki od matematyki po historię sztuki.

Geografia

[http://maps.stamen.com](#) - mapy w różnych stylach i prezentujące różne dane oparte na dostępnych danych Open Street Map.

[http://www.openstreetmap.org](#) - otwarte mapy tworzone i udoskonalane przez użytkowników.

Biologia

[http://www.wikihow.com/Dissect-a-Frog](#) - jak dokonać sekcji żaby, krok po kroku.

[http://www.nlm.nih.gov/exhibition/historicalanatomies/browse.html](#) - zdjęcia z atlasów anatomicznych w zbiorach Medycznej Biblioteki Narodowej USA.

Fizyka

[http://www.nasa.gov/audience/foreducators/#.VN-ji60K51-g](#) - przewodniki, plany lekcji, plakaty i inne pomoce dla nauczycieli z zakresu nauk ścisłych.

[http://www.spacetelescope.org/](#) - zdjęcia z teleskopu Hubble'a.

Chemia

[http://www.epodreczniki.pl/reader/c/71039/v/1/t/student-canon/m/iHCTzzeQwP#iHCTzzeQwP_d5e328](#) - strona z rozdziałem o wiązaniach jonowych na platformie e-podręczników.

<https://pl.khanacademy.org/science/chemistry> - video i zadania z chemii na platformie Khan Academy.

Historia

[http://polona.pl](#) - portal, który udostępnia w sieci zbiory Biblioteki Narodowej.

[http://www.atlasofmutualheritage.nl/en/](#) - Baza z informacjami, mapami, rysunkami, reprintami etc. Wschodniej i Zachodniej Kompani Indyjskiej, z lat 1600-1800.

[http://www.karta.org.pl/](#) - Ośrodek KARTA prezentuje swoje archiwalia i doświadczenie badawcze na kilku portalach internetowych, np. „Uczyć się z historii” czy [XXwiek.pl](#) (z Osią Czasu, pokazującą - przez źródła - cały XX wiek - dzień po dniu...) razem z interfejsem do Biblioteki Cyfrowej Ośrodka KARTA (gdzie umieszczane są zdigitalizowane dokumenty z kolekcji, np.: „«Solidarność» - Narodziny Ruchu” i kolekcja Jacka Kuronia); zrealizował wiele rozbudowanych tematycznych prezentacji multimedialnych (np. portal Amerykański Korpus Pokoju w Polsce, „Polacy na Wschodzie”, „Zaolzie”, „Zbrodnia Katyńska”, Fenomen „Solidarności”, „Poznań–Budapeszt 1956”, „Z dziejów bankowości polskiej”, „Krzyż–Kreuz w XX wieku”

Historia sztuki:

<http://otwartazacheta.pl> - portal prezentujący zasoby Zachęty - Narodowej Galerii Sztuki, takie jak dzieła z kolekcji, materiały edukacyjne, dokumentacje wystaw i wernisaży, wybrane teksty z katalogów i gazet towarzyszących wystawom, a także filmy.

<http://sztuka24h.edu.pl> - portal edukacyjny SZTUKA24H to udostępniana w Internecie baza materiałów edukacyjnych dotyczących sztuki współczesnej. Z większości materiałów udostępnionych na portalu SZTUKA24H można swobodnie korzystać. O ile nie zaznaczono inaczej dozwolone jest ich modyfikowanie i dalsze udostępnianie. Na portalu SZTUKA24H można znaleźć:

- przykładowe scenariusze lekcji
- scenariusze oprowadzania po wystawach sztuki współczesnej
- przewodniki po wystawach adresowane zarówno do dorosłych, jak i do dzieci
- ilustracje i reprodukcje dzieł sztuki współczesnej
- filmy edukacyjne
- propozycje programów edukacyjnych do wybranych wystaw prezentowanych w Bunkrze Sztuki.

<http://otwartzabytki.pl/> - projekt Centrum Cyfrowego, serwis internetowy, który umożliwia swobodne edytowanie katalogu zabytków oraz wykorzystanie aplikacji służących [m.in.](http://m.in) do monitorowania i alarmowania o stanie zabytków, do tworzenia mapy zabytków oraz dodawania nowych obiektów do wspólnego katalogu.

Język polski

<http://wolnelektury.pl> - Wolne Lektury to biblioteka internetowa, w której zbiorach znajduje się 3141 utworów, w tym wiele lektur szkolnych. Wszystkie dzieła są odpowiednio opracowane - opatrzone przypisami, motywami i udostępnione w kilku formatach - HTML, TXT, PDF, EPUB, MOBI, FB2. W bibliotece znajduje się również kilkaset audiobooków. Wszystkie utwory zamieszczone w bibliotece Wolne Lektury można zgodnie z prawem bezpłatnie przeglądać, słuchać, ściągać na swój komputer, a także udostępniać innym i cytować.

Wychowanie Fizyczne

<http://www.ceo.org.pl/pl/biblioteka-materialow/wf-po> - scenariusze lekcji i zadania udostępniane w Bibliotece materiałów edukacyjnych Centrum Edukacji Obywatelskiej.

Język angielski

<http://film.britishcouncil.org/british-council-film-collection> - kolekcja filmów nakręconych w Wielkiej Brytanii w latach 40. XX wieku na zlecenie British Council.

<http://ed.ted.com/lessons?category=literature-language> - filmy edukacyjne stworzone na potrzeby portalu TED-Ed, który daje również możliwość tworzenia własnych filmów, dodawania do nich narracji i zadań.

<http://teachers.theguardian.com/subject/1001/English> - edukacyjna część portalu brytyjskiego dziennika The Guardian. Po dokonaniu rejestracji, daje możliwość przeglądania istniejących materiałów ([m.in.](http://m.in) scenariuszy lekcji) i dodawania własnych.

Wiedza o społeczeństwie

<http://cyfrowa-wyprawka.org/> - prowadzona przez Fundację Panoptykon strona ze scenariuszami zajęć na temat bezpiecznego używania nowych technologii przygotowanymi z myślą o uczniach klas 4–6 szkoły podstawowej, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. Każdy z nich zawiera informację, jaką część podstawy programowej realizuje.

<http://edukacjamedialna.edu.pl/> - serwis Edukacja Medialna jest stworzony i prowadzony przez Fundację Nowoczesna Polska i zawiera scenariusze, ćwiczenia i materiały do prowadzenia zajęć w szkołach, domach kultury i bibliotekach. Serwis zawiera ponad 150 lekcji dla starszych klas szkoły podstawowej, gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych. Wszystkie materiały zamieszczone w serwisie Edukacja Medialna są dostępne na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach. Można je bezpłatnie przeglądać, ściągać na swój komputer, a także dostosowywać do własnych potrzeb i udostępniać innym.

Informatyka

http://wiki.mistrzowiekodowania.pl/index.php?title=Strona_główna - scenariusze zajęć do nauki programowania w Scratchu dla najmłodszych.

<https://pl.khanacademy.org/computing/computer-science> - lekcje z informatyki na platformie Khan Academy.

Przedsiębiorczość

<http://www.nowybiznes.edu.pl/index.php/ida/86/> - udostępniony na licencji Creative Commons pod ręcznik dr hab. Jerzego Cieślaka z Akademii Leona Koźmińskiego "Przedsiębiorczość dla ambitnych. Jak uruchomić własny biznes".

Etyka

https://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/#liceum_etyka-i-wartosci - scenariusze zajęć z etyki na prowadzonym przez Fundację Nowoczesna Polska portalu Edukacja Medialna.

Religia

<http://biblioteka.centrumjp2.pl/mediateka> - ponad 300 wywiadów z ludźmi, którzy znali Karola Wojtyłę zrealizowane przez Centrum Jana Pawła II. Wszystkie wywiady udostępnione są na licencji Creative Commons – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 3.0 PL.

<http://www.centrumjp2.pl/wikijp2/> - przygotowana przez Centrum Jana Pawła II internetowa encyklopedia pojęć, osób i wydarzeń związanych z biografią oraz nauczaniem Karola Wojtyły. Portal zawiera zarówno hasła przygotowane przez specjalistów z Centrum, jak i przystosowane do internetu hasła pochodzące z publikacji książkowych Wydawnictw-Partnerów projektu.

Edukacja seksualna

<http://otwartezasoby.pl/abc-edukacji-seksualnej/> - ABC seksu to inicjatywa, której celem jest przekazywanie, w jasny i prosty sposób, wiedzy na temat bezpieczniejszego seksu i profilaktyki chorób przenoszonych drogą płciową. Jest kierowana do każdej zainteresowanej osoby, chociaż szczególną uwagę zwracamy na kobiety i ich potrzeby informacyjne.

Muzyka

<http://www.instrumentyludowe.pl> - bank brzmień starych instrumentów ludowych wraz ze scenariuszami zajęć.

<https://musopen.org/> - zbiór utworów, zapisów nutowych i materiałów edukacyjnych dotyczących muzyki poważnej.

<http://dzwiekospacery.art.pl/> - dźwiękospacery to cykl twórczych, terenowych warsztatów, skierowanych do mieszkańców niewielkich miejscowości województwa kujawsko-pomorskiego. Projekt ma na celu stworzenie archiwum dźwiękowego, dźwiękowej mapy najbliższego otoczenia.

Jak działają OZE? (licencje CC i domena publiczna)

Otwarte zasoby edukacyjne posiadają minimalne ograniczenia lub nie posiadają żadnych ograniczeń prawnych tego, jak możemy z nich korzystać. Najwięcej z nich dostępnych jest na licencjach Creative Commons (np. Wikipedia, podręczniki Cyfrowej Szkoły), które pozwalają autorowi lub instytucji wydającej materiały edukacyjne wybrać i jasno oznakować utwór jako otwarty, opisując co wolno z nim zrobić. Wiele zasobów jest otwartych ponieważ wygasły już do nich majątkowe prawa autorskie (w Polsce wygasają one maksymalnie 70 lat od śmierci autora) i należą do domeny publicznej (np. oryginalne teksty literackie w serwisie Wolne Lektury czy zdigitalizowane książki i obrazy w Cyfrowej Bibliotece Polona).

Otwarte zasoby edukacyjne są szczególnie pomocne wtedy, kiedy nie możemy w danej sytuacji odwołać się do dozwolonego użytku publicznego (edukacyjnego). Dozwolony użytek publiczny to zakres praw, jakie posiadają instytucje prowadzące działalność edukacyjną wobec utworów chronionych prawem np. możliwość korzystania z chronionych utworów bez opłat podczas lekcji. Dozwolony użytek dotyczy jednak tylko działań w klasie/szkole i tylko tych adresowanych do uczniów danej instytucji. Publikowanie prac w sieci, wymiana plikami czy wykonywanie utworów dla publiczności wymaga już zgód posiadaczy praw lub uiszczania opłat dla organizacji zbiorowego zarządzania (np. ZAIKS, ZPAV, STOART).

W tradycyjnym modelu praw autorskich, który wyraża maksyma wszystkie prawa zastrzeżone, wykorzystanie cudzego utworu (przerabianie go, rozpowszechnianie, adaptowanie, etc.) prawie zawsze wiąże się z koniecznością uzyskania zgody autora. Ten proces bywa uciążliwy i zniechęcający, podczas gdy wielu autorów chętnie dzieli się swoją twórczością.

Creative Commons ułatwia dzielenie się twórczością, stosując zasadę pewne prawa zastrzeżone. Publikując swój utwór, scenariusz lekcji, zdjęcie, powieść, czy piosenkę – autor może określić, w jaki sposób inni będą mogli z jego utworu korzystać. Organizacja ta przygotowała gotowe licencje, które oferują różnorodny zestaw warunków licencyjnych: swobód i ograniczeń. Dzięki temu autor może samodzielnie określić zasady, na których chce dzielić się swoją twórczością z innymi. Warunki licencyjne są niczym klocki: zasady określone przez daną licencję są wynikiem złożenia razem dwóch lub trzech takich warunków.

Licencje Creative Commons posiadają cechy wspólne (poszanowanie praw autorskich osobistych) oraz dodatkowe warunki wybrane przez licencjodawcę (czyli twórcę lub instytucję, która zakupiła prawa do utworu np. wydawnictwo). Twórca, korzystając z licencji, zawsze zachowuje prawa autorskie, jednocześnie umożliwiając innym kopiowanie i rozpowszechnianie jego utworu. Dodatkowo może on określić, czy wykorzystywanie utworu może odbywać się wyłącznie w warunkach niekomercyjnych lub ograniczyć możliwości tworzenia utworów zależnych.

Tak zbudowane warunki prawne dla dzielenia się treściami są szczególnie praktyczne w sytuacji uczenia się i nauczania, ponieważ gwarantują bezpieczeństwo prawne tam, gdzie potrzebne są szerokie możliwości kopiowania i przetwarzania zasobów dla specjalnych potrzeb i bez barier.

Jak można się zorientować, licencje składają się z czterech elementów, które nazywa się warunkami - BY (Uznanie autorstwa), NC (Użycie niekomercyjne), ND (Bez utworów zależnych), SA (Na tych samych warunkach). Połączenie poszczególnych warunków daje odpowiednie licencje. Każda z licencji dba o informację o autorze (aby nie doszło do pomyłek czy plagiatów) dlatego zaczyna się od warunku Uznanie autorstwa, który wymaga podanie autora/autorki oryginału przy wykorzystaniu dzieła.

Uznanie autorstwa

Uznanie autorstwa oznacza, że wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać objęty prawem autorskim utwór oraz opracowane na jego podstawie utwory zależne pod warunkiem, że zostanie przywołane nazwisko autora pierwowzoru.

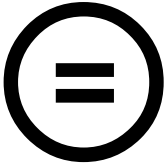
Użycie niekomercyjne

Użycie niekomercyjne oznacza, że wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać objęty prawem autorskim utwór oraz opracowane na jego podstawie, ale nie można czerpać z tego tytułu korzyści finansowych.

Na tych samych warunkach

Ten warunek oznacza, że wolno rozprowadzać utwory zależne jedynie na licencji identycznej do tej, na jakiej udostępniono utwór oryginalny.

Bez utworów zależnych

Ten warunek oznacza, że wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać utwór jedynie w jego oryginalnej postaci. Tworzenie utworów zależnych nie jest dozwolone.

Licencje CC są kombinacjami wymienionych warunków.

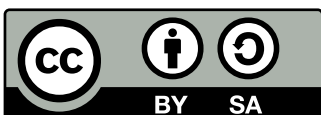
Licencje

Uznanie autorstwa 3.0 Polska.

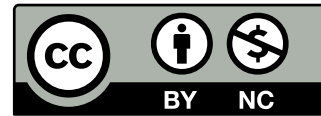
Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowa-

dzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie pod warunkiem oznaczenia autorstwa. Jest to licencja gwarantująca najszersze swobody licencjodawcy. Takiej licencji używają m.in. strona Białego Domu, czyli amerykańskiego urzędu prezydenta, oraz Fundacja Orange.

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0 Polska.

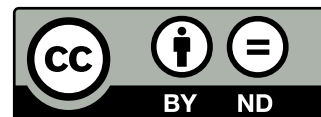
Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielona taka sama licencja. Jest to licencja używana przez Wikipedię i wszystkie jej siostrzane projekty.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne 3.0 Polska.

Licencja ta

pozwała na kopiowanie, zmienianie, remiksowanie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych. Warunek ten nie obejmuje jednak utworów zależnych (mogą zostać objęte inną licencją, np. zezwalającą na komercyjne użycie).

Uznanie autorstwa - Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Ta licencja ze-

zwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu zarówno w celach komercyjnych i niekomercyjnych, pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Na tych samych warunkach 3.0 Polska.

Licencja ta pozwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz tak długo jak utwory zależne będą objęte tą samą licencją. Tej licencji użył zespół Nine Inch Nails do publikacji swojego bestsellowego albumu Ghosts I-IV.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (czyli nie tworzenia utworów zależnych). Jest to najbardziej restrykcyjna z licencji. Używa jej dla swoich stron i publikacji Open Society Foundation.

Pomysł na ćwiczenie - omówienie konkretnych problemów prawnoautorskich

Cele ćwiczenia:

Po ćwiczeniu osoby uczestniczące:

- znają wybrane problemy prawnoautorskie i wiedzą, jak sobie z nimi radzić,
- wiedzą, gdzie szukać pomocy w razie wątpliwości prawnoautorskich.

Czas: 30 - 40 min.

Metoda: praca w małych grupach, dyskusja.

Materiały: omówienie typowych problemów prawnoautorskich w szkole

<http://prawokultury.pl/pierwsza-pomoc/>, plakat o dozwolonym użytku

<http://otwartawiedza.pl/listy/prawo-autorskie/>, kartki A4 (kilka sztuk), tablica i kreda lub flipchart i marker.

UWAGA! Ćwiczenie warto wykonać w grupie, w której uczestnicy sygnalizowali zetknięcie się z takimi problemami i wątpliwościami co do ich rozwiązania. Pomoże Ci w tym rozesłanie do uczestników ankiety przed spotkaniem.

1. Przed właściwą częścią wykonaj ćwiczenie „Porównywanie wyników wyszukiwania” (jeśli masz mało czasu, zrób to w skróconej wersji, pokazując jeden z przykładów).
2. Następnie poproś uczestników o podzielenie się własnymi wątpliwościami/problemami związanymi z prawami autorskimi, na które natknęli się w swojej pracy. Możesz zrobić to na dwa sposoby:

Sposób dla mniej licznej grupy:

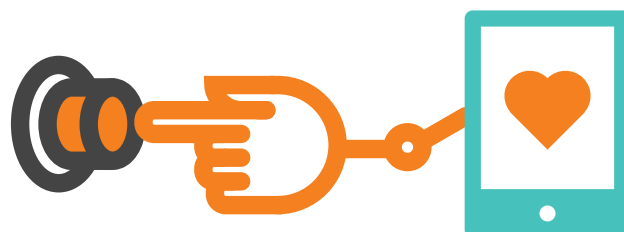
- A. Poproś osoby uczestniczące o wymienienie sytuacji, w których natknęli się na problemy z prawem autorskim. Spisuj pomysły na tablicy/flipcharcie w formie haseł (zapisuj obok siebie te, które są podobne).
- B. Następnie skategoryzuj występujące problemy (np. publikacja artykułów w gazetce szkolnej, na stronie szkoły, plagiat uczniowski i nauczycielski, prace domowe, kopiowanie materiałów/podręczników, wykorzystanie utworów muzycznych

na imprezach szkolnych, etc.) i podziel uczestników na podgrupy, każdej przydzielając maksymalnie 3 problemy.

- C. Na flipcharcie wypisz polecenia dla małych grup:
  - Jakie rozwiązania dla tych problemów widzicie?
  - Jak myślicie, co mówi o tym prawo? (to pytanie nieobligatoryjne – zapisz je, jeżeli sądzisz, że grupy mogą mieć wiedzę lub intuicję na ten temat)
- D. Następnie poproś, żeby każda z grup omówiła swoje sytuacje na forum. Dodaj swój komentarz i wspólnie zastanówcie się nad rozwiązaniem sytuacji, co do których grupy miały wątpliwości. Możesz notować problemy w formie haseł wraz z rozwiązaniami na flipcharcie, a na koniec sfotografować go lub spisać wnioski i wysłać je uczestnikom po spotkaniu.

Sposób dla bardzo licznej grupy:

- A. Od razu podziel grupę na podgrupy.
  - B. Na flipcharcie wypisz polecenia dla małych grup:
    - Opiszcie 3 problemy prawnoautorskie (dopowiedz: sytuacje, w których pojawiła się wątpliwość co do tego, czy działanie jest legalne).
    - Jakie rozwiązania dla tych problemów widzicie? (Podchodząc do grup możesz doprecyzować: Jak sobie z nimi poradziliście? Jeżeli nie znaleźliście rozwiązania, to jak myślicie, co można byłoby zrobić w takiej sytuacji?)
    - Co mówi o tym prawo? (to pytanie nieobligatoryjne – zapisz je, jeżeli sądzisz, że grupy mogą mieć wiedzę lub intuicję na ten temat)
  - C. Następnie poproś, żeby każda z grup omówiła swoje sytuacje na forum. Dodaj swój komentarz i wspólnie zastanówcie się nad rozwiązaniem sytuacji, co do których grupy miały wątpliwości. Możesz notować problemy w formie haseł wraz z rozwiązaniami na flipcharcie, a na koniec sfotografować go lub spisać wnioski i wysłać je uczestnikom po spotkaniu.
3. Na koniec ćwiczenia zadaj pytanie:
    - Jak zamierzacie wiedzę z ćwiczenia wykorzystać w waszej pracy?

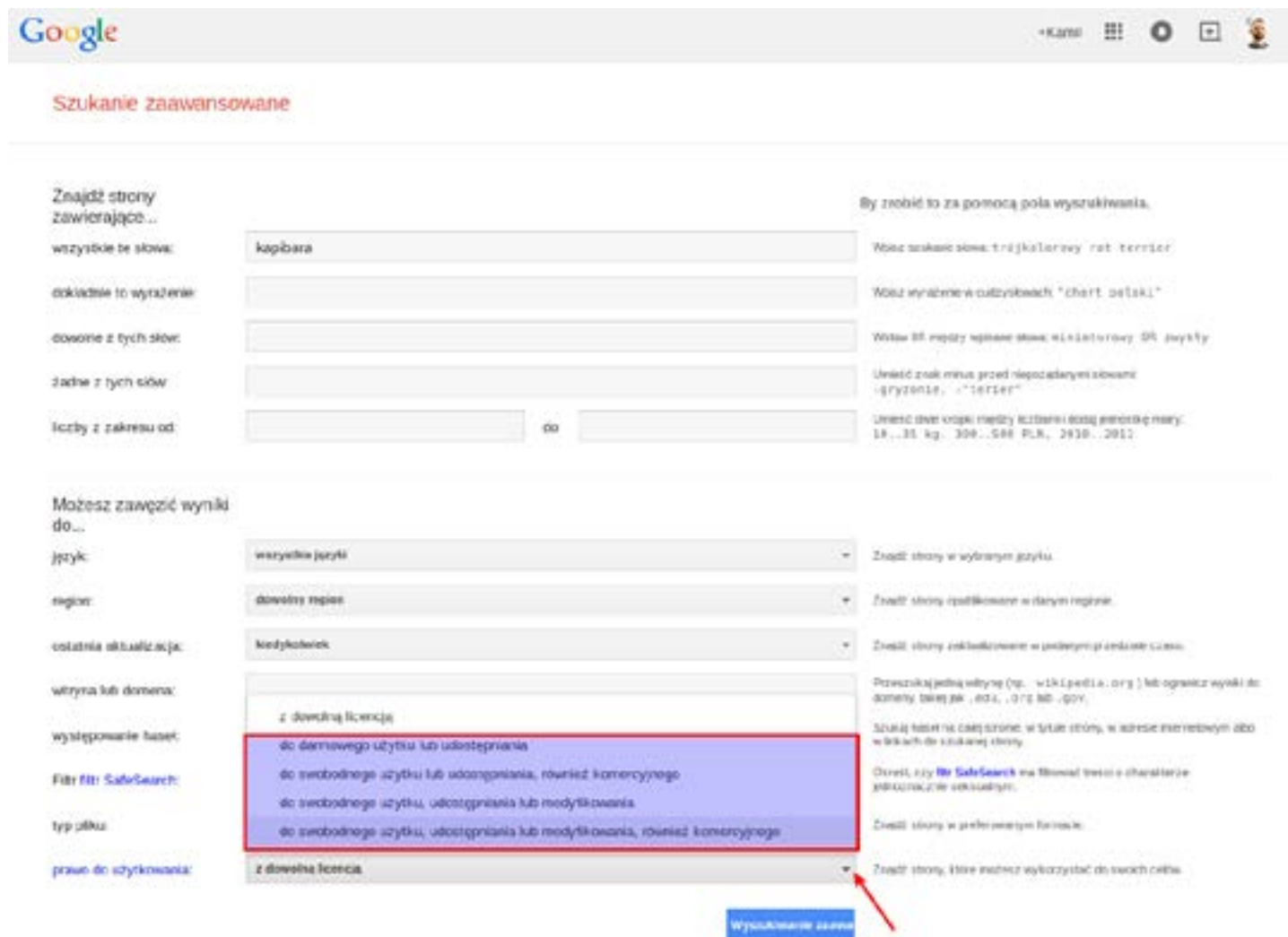

Wyszukiwanie zasobów

Zaawansowane wyszukiwanie Google

Po wejściu na wyszukiwarkę Google możemy przejść poprzez ustawienia lub bezpośredni link: https://www.google.pl/advanced_search do zaawansowanego wyszukiwania, które umożliwia filtrowanie treści pod względem praw do ich użytkowania. Filtr działa zarówno dla stron WWW jak i wyszukiwarki grafiki.

Zaznaczony na ilustracji filtr w ustawieniu na ostatnią opcję: **do swobodnego użytku, udostępniania lub modyfikowania, również komercyjnego** będzie prezentował wyniki wyszukiwania zawężone do treści dostępnych na licencjach Creative Commons Uznanie autorstwa (CC BY), Creative Commons Uznanie Autorstwa - Na tych samych warunkach (CC BY-SA) lub w domenie publicznej.

Wyszukiwarka Creative Commons

Multiwyszukiwarka Creative Commons pozwala na wyszukiwanie zasobów pozwalających na dowolne wykorzystanie w serwisach: Google, Google grafika, flickr, Europeana, Jamendo, Wikimedia Commons i kilku innych. Po wyborze jednego z serwisów, należy pozostawić zaznaczoną opcję 'use for commercial purposes' oraz 'modify, adapt, or build upon' (jak na ilustracji).

Należy pamiętać, że search.creativecommons.org nie jest typową wyszukiwarką, tylko usługą oferującą dogodny dostęp do usług wyszukiwania świadczonych przez inne niezależne organizacje. CC nie ma kontroli nad wynikami, które są zwracane. Nie należy zakładać, że wyniki przedstawione w tym portalu wyszukiwania są na licencji CC. Należy zawsze sprawdzić, czy praca jest rzeczywiście na licencji CC, klikając w odpowiedni odnośnik. Ponieważ stosowanie licencji CC nie wymaga rejestracji utworu, nie istnieje możliwość ustalenia przez CC, czy dany utwór jest rzeczywiście dostępny na licencji CC. W przypadku wątpliwości należy skontaktować się bezpośrednio z posiadaczem praw autorskich lub spróbować skontaktować się z witryną, na której znajduje się dany utwór.

Dodaj wyszukiwarkę CC Search do swojej przeglądarki.
Dowiedz się, jak wybrać wyszukiwanie z pomocą CC Search w pasku wyszukiwania przeglądarki Firefox.

polski Pomóż przetłumaczyć

Pomysł na ćwiczenie - porównywanie wyników wyszukiwania

Cele ćwiczenia:

Po ćwiczeniu osoby uczestniczące:

- znają różne sposoby udostępniania zasobów w internecie (zdjęcie nieopisane, objęte prawami autorskimi vs objęte licencją Creative Commons).

Czas: 10 - 15 min.

Metoda: prezentacja, dyskusja.

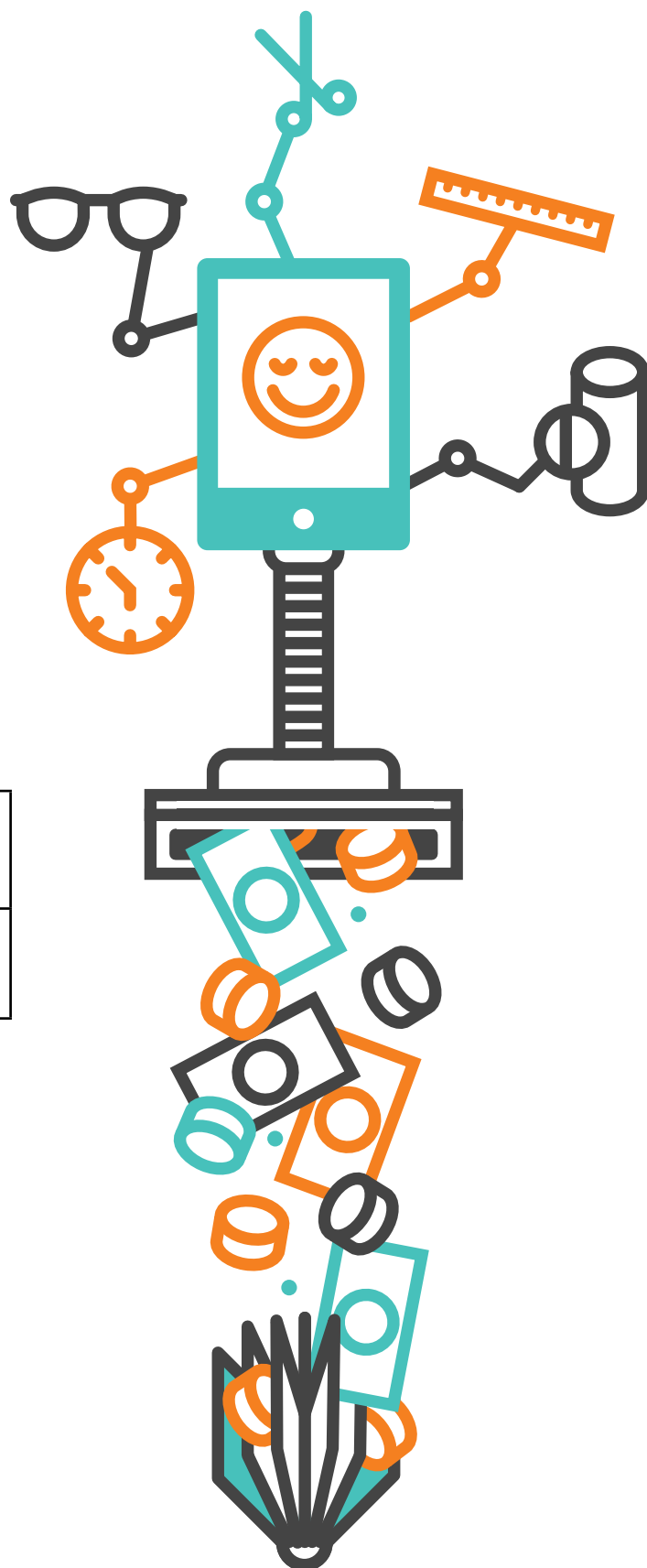
Materiały: komputer/tablet z dostępem do internetu, projektor.

1. Powiedz uczestnikom, że za chwilę będą mogli przyrzeć się dwóm różnym sposobom udostępniania zasobów w sieci.
2. Kliknij w link Miłosz – [wyszukiwanie normalne](#). Poproś osoby uczestniczące o opisanie w kilku słowach tego, co widzą na ekranie. Następnie kliknij w link Miłosz - [wyszukiwanie z filtrem CC](#). Zapytaj o różnice wizualne z poprzednio wyświetloną stroną. To samo możesz zrobić z mapą Polski (link w tabelce poniżej).

Miłosz	wyszukiwanie normalne	wyszukiwanie z filtrem CC
mapa Polski	wyszukiwanie normalne	wyszukiwanie z filtrem CC

3. Następnie określ sposób udostępnienia obu rodzajów zasobów. Powiedz, że w drugim przypadku mamy do czynienia z zasobem na licencji Creative Commons i wytłumacz działanie tej licencji.
4. Na koniec zapytaj:
  - Czym różnią się dwa przedstawione sposoby udostępniania zasobów/materiałów?
  - Co możemy zrobić z zasobami na licencjach CC? Jak możemy z nich korzystać?

Wersja rozszerzona - jeśli dysponujecie więcej niż jednym komputerem, można zaproponować uczestnikom/czkom własne wersje wyszukiwania haseł, które są dla nich interesujące i porównać wyniki.

Tworzenie i publikowanie OZE

Oznaczanie utworów na licencjach CC

Wybierając licencję za pomocą narzędzia **Creative Commons Choose**, otrzymujesz podstawowe oznaczenie, które zwykle da się umieścić w opracowanym materiale. Czasem jednak dobrze wiedzieć, jak dostosować oznakowanie do swoich potrzeb. W przypadku wyboru licencji Creative Commons - Uznanie Autorstwa - Wersja Międzynarodowa 3.0, podstawowe oznakowanie, zarówno dla materiałów umieszczonych w sieci, jak i w tradycyjnych publikacjach powinno wyglądać tak:

© [Lista autorów], licencja: [CC-BY 3.0](http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/deed.pl) (link do: <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/deed.pl>)

Do utworu zależnego (czyli powstałego na bazie istniejącego już otwartego zasobu), jeśli ma być udostępniony na innej licencji:

© [Lista autorów], źródło: [link do materiału oryginalnego] licencja źródła: [CC -BY 3.0] (link do: <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/deed.pl>), licencja: (dowolna wg wyboru autora utworu zależnego).

Zapis można modyfikować, pamiętając o konieczności umieszczenia wszystkich trzech podstawowych elementów: listy autorów, licencji oraz linku do treści licencji.

W przypadku publikacji online, za pomocą narzędzia dostępnego na stronie Creative Commons (<http://creativecommons.org/choose/>) można stworzyć fragment kodu HTML, który zamieszczony na stronie lub w utworze cyfrowym będzie umożliwiał wyszukiwarkom takim jak Google łatwe filtrowanie wyników po rodzajach licencji.

Uwaga: symbol © jest jedynie powszechnie przyjętym w praktyce wydawniczej oznaczeniem wskazania na posiadaczy praw autorskich. Jego użycie nie wyklucza w żaden sposób stosowania licencji Creative Commons, które są udzielane przez posiadaczy praw autorskich (lub autorów) zgodnie z prawem autorskim.

Gdzie publikować? Najprostszym sposobem jest publikacja Twoich utworów z odpowiednim opisem licencji i autorstwa na Twojej prywatnej stronie WWW lub na stronie szkoły/biblioteki. Dla wielu projektów istnieją również świetne repozytoria, w których nauczyciele mogą zamieszczać swoje prace lub proste utwory. Tak jak dla zdjęć prostym serwisem, który umożliwia wybór licencji Creative Commons jest Flickr, tak dla scenariuszy lekcji możemy polecić serwis Scholaris oraz bazy Centrum Edukacji Obywatelskiej. Jeśli tworzymy otwarte zasoby edukacyjne w ramach projektu np. współpracy zagranicznej ze szkołami w innych krajach, warto zapytać się o istnienie repozytorium, w którym mogą być zamieszczone efekty projektu i o to, czy mogą być one opublikowane jako otwarte zasoby.

Pomysł na ćwiczenie - stwórz zasób, którego nie ma

Cele ćwiczenia:

Po ćwiczeniu osoby uczestniczące:

- wiedzą, jak szukać materiałów edukacyjnych,
- potrafią stworzyć własny zasób edukacyjny,
- potrafią pracować z nauczycielami tego samego przedmiotu nad tworzeniem materiałów edukacyjnych.

Czas: 30 - 40 min.

Metoda: praca w małych grupach, dyskusja.

Materiały: karty materiały (x ilość grup), flipchart i marker lub tablica i kreda.

Grupa docelowa: nauczyciele jednego przedmiotu (mogą być z różnych poziomów nauczania).

1. Zapytaj uczestników, czy widzą takie zagadnienia w podstawie programowej swojego przedmiotu, w których omówieniu pomógłby dostęp do ciekawych materiałów (poza podręcznikiem). Zapytaj, czy wiedzą, gdzie szukać takich materiałów? Powiedz, że w dalszej części ćwiczenia będą mieli możliwość samodzielnego ich stworzenia.
2. Zanim przejdziesz do właściwej części zadania, zrób ćwiczenie „Kaktus” (pozwoli zrozumieć sytuację twórcy i doprecyzować pojęcie utworu/zasobu autorskiego). *UWAGA! Czas potrzebny do realizacji ćwiczenia „Kaktus” nie jest uwzględniony w opisie ćwiczenia zamieszczonym powyżej!*
3. Pokaż 2-3 slajdy pokazujące różnice pomiędzy materiałami analogowymi i OZE (skala dotarcia, idea dzielenia się).
4. Następnie podziel uczestników na mniejsze grupy (jeśli są z różnych poziomów szkół, stwórz osobne grupy dla podstawówki, gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych).
5. Poproś grupy o wypisanie maksymalnie 3 zagadnień ze swojego przedmiotu, do których omówienia potrzebowałiby dodatkowych materiałów (teksty, obrazy, filmy, materiały dźwiękowe, materiałów dla uczniów lub pomocników dla nauczycieli).
6. Jeżeli macie dostęp do internetu, poproś grupy o wyszukanie w sieci dostępnych materiałów (np. przez wyszukiwanie zaawansowane Google). Następnie poproś grupy o ocenę, czy się nadają i dlaczego tak/nie (jeśli nie ma do-

stępu do internetu - pomiń etap wyszukiwania i przejdź do następnego punktu).

7. Poproś grupy o wybranie jednego zagadnienia spośród wcześniej wybranych – takiego, do którego najtrudniej znaleźć materiały pomocnicze. Zadaj grupom pytanie:
  - Jakie narzędzie ułatwi wam omówienie tego zagadnienia edukacyjnego? (możesz podać przykłady: film, gra strategiczna, prezentacja). Daj grupom chwilę na zastanowienie się i wybranie jednego formatu.
  - Następnie rozdaj grupom KARTY MATERIAŁU i poproś o ich wypełnienie (*UWAGA! Jeżeli nie masz możliwości użycia kart, możesz wypisać kwestie w nich zawarte na tablicy*)

ZAGADNIENIE / TEMAT	
FORMAT (film, prezentacja, infografika, gra strategiczna, itp.)	
CEL	
GŁÓWNE POJĘCIA	
PRZYKŁAD DODATKOWEGO ĆWICZENIA DO MATERIAŁÓW / PYTANIA DO DYSKUSJI	
NAJWAŻNIEJSZE WNIOSKI	
DODATKOWE UWAGI	
LICENCJA	

8. Kiedy grupy zakończą pracę, poproś o podzielenie się na forum pomysłami. Daj czas pozostałym grupom na udzielenie komentarzy i rekomendacji w kwestii realizacji pomysłu.
9. Na koniec poproś grupę o szybkie ustalenie harmonogramu dalszej pracy i podział zadań po warsztacie (powiedz, żeby uwzględnili wykończenie materiału, publikację na stronie, rozpowszechnienie własnymi kanałami komunikacyjnymi)

Pomysł na ćwiczenie - dzielenie się zasobami

Cele ćwiczenia:

Po ćwiczeniu osoby uczestniczące:

- potrafią zanalizować zawartość strony internetowej pod kątem przydatności zawartych tam materiałów i ich zgodności z licencją,
- widzą wartość w dzieleniu się materiałami edukacyjnymi.

Czas: 20 min.

Metoda: praca w małych grupach, dyskusja.

Materiały: flipchart i marker lub tablica i kreda, komputery z dostępem do internetu (najlepiej jeden na kilka osób).

Grupa docelowa: Nauczyciele/pracownicy jednej szkoły.

UWAGA! Jeżeli chcesz je zrobić, przed rozpoczęciem spotkania powinieneś wejść na stronę internetową szkoły i sprawdzić, czy znajdują się tam materiały, nad którymi może pracować grupa.

1. Podziel uczestników na grupy. Poproś, żeby usiedli wokół komputera (jeden komputer na grupę), a następnie weszli na stronę internetową szkoły.
2. Daj czas na zorientowanie się w strukturze strony: znalezienie miejsc, gdzie publikowane są materiały: relacje z wydarzeń, produkty powstające w projektach uczniowskich, zdjęcia, filmy, blogi, gazetka szkolna itp.
3. Następnie poproś uczestników o znalezienie muzyki i zdjęć, które zostały ściągnięte z sieci, a nie zrobione przez uczniów lub nauczycieli.
4. Zapytaj osoby uczestniczące:
  - Jak myślicie, czy te materiały są tu zamieszczone legalnie? Czy są na wolnej licencji? (w razie potrzeby wyjaśnij, czym jest wolna licencja)
  - Jak szkoła może nabyć prawa do niezbędnych materiałów zamkniętych (chronionych prawami autorskimi)?
  - Czy da się je zastąpić legalnymi, otwartymi materiałami?
  - W jaki sposób możemy to zrobić?
5. Zbierz pomysły od grupy. W tym miejscu możesz też udostępnić listę miejsc, z których można korzystać, szukając zasobów na wolnej licencji.

Zadaj pytanie:

- Czy sądzicie, że zastąpienie materiałów zastrzeżonych otwartymi zmienia treść i wymowę danego artykułu?
6. Na koniec poproś osoby uczestniczące o spojrzenie po raz kolejny na treści na stronie. Zadaj pytania:
- Jakie zasoby są już tworzone w waszej szkole?
  - Jak możecie się nimi podzielić? Jak się do tego zabrać? Czego do tego potrzebujemy?
  - Jakie korzyści z dzielenia się może mieć szkoła jako instytucja?

Trudne/typowe pytania

1. Dlaczego otwarte zasoby w sieci mają być lepsze niż zasoby analogowe?

Są coraz łatwiej dostępne (przez uczniów i nauczycieli), interdyscyplinarne, szybko weryfikowane i oceniane przez odbiorców. OZE są darmowe, w większości w obrocie niekomercyjnym.

2. Czy skuteczna weryfikacja informacji w sieci jest możliwa? W jaki sposób? Czy się zdarza?

Każdy zasób w sieci wymaga weryfikacji, niezależnie od tego czy jest otwarty czy nie. Otwarte zasoby edukacyjne opierają się o licencje Creative Commons, które wspierają łatwe oznakowywanie nie tylko autorów, ale również zmian. Jeśli obawiamy się korzystania z materiałów zmodyfikowanych, zawsze możemy sprawdzić wersję oryginalną np. oryginalny podręcznik z Cyfrowej Szkoły.

3. Jak mój materiał może być chroniony? Jak mogę egzekwować moje prawa licencyjne w sieci? Czy ta egzekucja jest skuteczna? Pozytywne przykłady?

Naruszenie licencji można egzekwować podobnie jak naruszenie prawa autorskiego na drodze cywilnej. Zwykle jednak udaje się naruszenia licencji rozwiązać polubownie, pisząc do autorów materiałów, które naruszają nasze prawa. W Polsce nie doszło do tej pory do sporu sądowego o naruszenie licencji Creative Commons. W Niemczech, lokalna Wikipedia z sukcesem wyegzekwowała swoje prawa po naruszeniu ich przez kilka gazet.

4. Kto na tym zarabia? Czy ludzie robią to naprawdę za darmo?

Tak, niektórzy autorzy tworzą za darmo (Salman Khan zaczął robić swoje wideo dla siostrzeńców, a potem wrzucił je do sieci bo uznał, że mogą się przydać innym uczniom), a niektórzy zawodowo (np. MEN płaci autorom otwartych podręczników, które powstają w ramach Cyfrowej Szkoły). Sam model otwartych zasobów edukacyjnych opiera się na tym, by zasoby były dostępne za darmo dla odbiorcy (nauczycieli, uczniów), ale ich tworzenie zawsze będzie kosztować, jeśli nie pieniądze, to czyjś czas.

5. Czy można z publikowania i udostępniania otwartych zasobów edukacyjnych odnieść korzyści materialne?

Tak, istnieją instytucje, które zamawiają u autorów zasoby za wynagrodzeniem. Wiele otwartych zasobów powstaje w ramach grantów, np. otwartej publikacji wymagają Ministerstwo Kultury w projektach edukacji medialnej i kulturalnej czy Ministerstwo Spraw Zagranicznych dla projektów edukacji globalnej.

6. A co jeśli uczniowie znajdą mój scenariusz?

Doskonale. Jeśli go przeczytają, będą zapewne lepiej przygotowani do lekcji i więcej się nauczą. Chyba, że pomysł lekcji oparty jest na suspensie (co jednak nie zdarza się często) - w takiej sytuacji scenariusza lepiej nie publikować.

7. Czy popularność wolnych zasobów edukacyjnych oznacza całkowite wyeliminowanie tradycyjnych metod i narzędzi nauczania?

Istnienie internetu nie wyeliminowało prasy drukowanej ani książek, jednak zmieniło ich zakres i rolę. Podobnie można patrzeć na wpływ OZE na narzędzia i metody tradycyjne. Otwarte zasoby edukacyjne mogą być wydawane w bardzo tradycyjnej i analogowej formie, jak drukowany podręcznik, albo współgrać z nim w szkole, np. kiedy do lekcji dodamy materiał wideo.

8. Czy otwarte zasoby to jeden ruch, który będzie rządził szkołami?

Nie. Nie istnieje centralna organizacja grupująca, zarządzająca czy standaryzująca procedury OZE. Otwarte Zasoby Edukacyjne to termin określający wiele zróżnicowanych inicjatyw edukacyjnych z całego świata, zorganizowanych zarówno w tradycyjny, jak i innowacyjny sposób, mających różne cele i grupy beneficjentów.

9. Czy rodzajów licencji nie jest za dużo? Można to jakoś uprościć?

Licencji CC nie ma dużo. Zapewne mogą wydawać się skomplikowane osobom, które stykają się z nimi po raz pierwszy. W takiej sytuacji pomocą może służyć

[narzędzie do wyboru licencji](#) oraz poradnik. Dla materiałów edukacyjnych najczęściej używane są (i rekomendowane) tylko dwie wolne licencje czyli Creative Commons Uznanie autorstwa i Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach.

10. Co grozi za złamanie licencji, czy jest gradacja sankcji za łamanie prawa autorskiego?

Odpowiedzialności za naruszenie warunków licencji można dochodzić na drodze cywilnej, tak samo jak innych naruszeń. Większość dotychczasowych spraw o naruszenie licencji udawało się rozwiązać polubownie. Zwykle wystarczy zlokalizować osobę odpowiedzialną i skontaktować się z nią prosząc o poprawne oznaczenie lub usunięcie kopii utworu.

11. Czy można zrobić jedno miejsce, gdzie wszystkie materiały będą zebrane i dostępne?

Takim miejscem jest internet ;) Trudno wyobrazić sobie takie uporządkowane miejsce, bo OZE są ciągle tworzone, a ich liczba stale rośnie. Są jednak strony ułatwiające wyszukiwanie OZE, np. [otwarte-zasoby.pl](#), [Mapa Otwartych Zasobów Edukacyjnych](#), dla zasobów angielskojęzycznych OER Commons i Connexions.

12. Czy są organizacje/ludzie, którzy tłumaczą zasoby z innych krajów?

Nie ma organizacji, które zajmują się wyłącznie tym zawodowo, ale wiele instytucji tłumaczy materiały edukacyjne na język polski, jeśli prowadzą podobne działania. Wiele otwartych zasobów, dzięki swobodom prawnym, może być tłumaczonych i publikowanych przez każdego np. filmy z konferencji TED.com czy Khan Academy można łatwo tłumaczyć samemu na ich stronach, wielu nauczycieli robi to razem z uczniami.

13. Co na to wszystko MEN?

Otwarte zasoby edukacyjne to bardzo praktyczne podejście do tworzenia i publikowania materiałów edukacyjnych, które jest przyjmowane również przez wiele instytucji publicznych. MEN wspiera ich tworzenie w ramach programu Cyfrowa Szkoła, gdzie za 47 milionów złotych powstają e-podręczniki do wszystkich poziomów nauczania i przedmio-

tów. Otwieranie zasobów edukacyjnych tworzonych za pieniądze publiczne jest również rekomendowane przez UNESCO i Bank Światowy.

14. Jak przekonać dyrekcję do korzystania z otwartych zasobów i propagowania ich?

Otwarte zasoby nie tylko usprawniają pracę nauczycieli i uruchamiają nowe możliwości angażowania uczniów, ale mogą być również świetną okazją do promocji szkoły np. przez pokazywanie tworzonych przez jej nauczycieli materiałów. Ważna jest również świadomość zmian jakie na systemie edukacji wymusza internet. Otwarte zasoby są świetną okazją do uczenia o prawie autorskim, którego podstawy przydadzą się w każdej szkole.

15. Czy rodzice nie będą mieć pretensji, że korzystamy z takich niesprawdzonych zasobów?

Jeśli rodzice mają takie wątpliwości, to prawdopodobnie dotyczą one braku zaufania co do kompetencji nauczycieli, o czym warto porozmawiać szerzej. Co do zaufania do materiałów edukacyjnych, rodzice mogą sami zaangażować się w otwarte zasoby i oceniać ich jakość. Mogą również, w przeciwieństwie do tradycyjnych podręczników, we współpracy z nauczycielami podnosić ich jakość lub dostosowywać do potrzeb ich dzieci. Zarówno dla nauczycieli, jak i uczniów, zdobycie umiejętności krytycznej oceny wykorzystywanych źródeł jest kluczowa dla ich rozwoju.

16. Co jeśli nauczyciel nie potrafi zweryfikować przydatności/wiarygodności materiału z otwartych zasobów?

Otwarte zasoby tworzone są w wielu modelach, od certyfikowanych i tworzonych przez zawodowych autorów (jak e-podręczniki Cyfrowej Szkoły), przez instytucje zajmujące się tym profesjonalnie (np. Wolne Lektury czy scenariusze lekcji o bezpieczeństwie w sieci fundacji Panoptykon cyfrowa-wyprawka.org) aż po zasoby tworzone i oceniane przez społeczność (jak Wikipedia). Nauczyciel sam może wybrać, z których chce skorzystać i które będą najbardziej odpowiednie dla niego i dla jego uczniów. Jeśli potrzebuje wysokiego poziomu pewności może skorzystać wyłącznie z tych tworzonych przez zawodowe instytucje, jeśli chce uczyć samodzielnej oceny lub współtworzenia zasobów z innymi osobami, może

zaangażować się w projekty społecznościowe. Warto pamiętać, że książkowa wersja materiałów nie koniecznie gwarantuje wysoką jakość merytoryczną. Takie materiały czasem również zawierają błędy i nieścisłości.

17. Jak się mają polskie wolne zasoby do europejskich i światowych?

Choć w polskojęzycznym internecie nie znajdziemy tylu otwartych zasobów co po angielsku, to Polska należy do liderów OZE, zwłaszcza jeśli chodzi o zasoby tworzone przez instytucje publiczne. Niestety większość z nich jest na razie bardzo rozproszona.

18. Czy otwarte zasoby cyfrowe (rozrost świata cyfrowego) nie spowodują zaniku autorytetu jednostki? Autora/nauczyciela

Otwarte zasoby powstają od wielu lat i częściej pozwalają nauczycielom na zdobycie nowych umiejętności i znalezienie nowych sposobów na zaangażowanie uczniów. Wiele z otwartych zasobów tworzą doświadczeni autorzy, którzy budują w ten sposób swój autorytet i zwiększają dotarcie do swoich odbiorców, a licencje Creative Commons gwarantują zawsze uznanie autorstwa.

19. Dlaczego miałbym się zgodzić na komercyjne wykorzystywanie moich materiałów? Ktoś będzie na mnie zarabiał?

Wielu autorów nie zarabia bezpośrednio na swoich materiałach, a na tym co dzięki nim mogą zrobić (np. otrzymają zlecenie na napisanie innych na zamówienie lub przeprowadzenie szkolenia etc.). Jeśli naszym celem jest nie tylko promocja, ale również to by nasze materiały były wykorzystywane przez innych nauczycieli, a oni udostępniali nam swoje lub doskonalili nasze, wolne licencje są najefektywniejszym rozwiązaniem. Wybór wolnej licencji pozwala również na to by nasze materiały w łatwy sposób mogły być wykorzystywane w większych projektach np. e-podręczników Cyfrowa Szkoła.

20. Jakie korzyści mogę mieć z używania otwartych zasobów jako dyrektor szkoły?

Korzyści dla szkoły w oczach dyrektora:

- dbałość o to, by wszystkie materiały na stronie internetowej szkoły były publikowane w pełni legalnie może być elementem uczenia szacunku

dla prawa (autorskiego), dla cudzej pracy, rozumienia sensu słowa "plagiat"

- wrażliwość na używanie wyłącznie legalnych (albo lepiej: otwartych) zasobów przy organizacji dowolnych szkolnych wydarzeń (muzyka, zdjęcia, teksty...)
- pomysł na brand: "szkoła otwartych zasobów" (czyli albo szkoła używająca, albo wręcz tworząca OZE)
- wyszukiwanie (a tym bardziej tworzenie) OZE z jednej strony uaktywnia nauczycieli, a z drugiej powoduje, że uczniowie chętniej pracują
- używanie (a tym bardziej tworzenie) OZE wspomaga współpracę nauczycieli w zespołach przedmiotowych: wymianę źródeł, doświadczeń, dyskusje o pomysłach, które się sprawdziły
- korzystanie z OZE wymusza współpracę z podmiotami pozarządowymi, innymi inicjatywami społecznymi, akcjami, pomaga tworzyć społeczeństwo obywatelskie
- pomysł na uaktywnienie naukowe uczniów: uczniowie tworzą OZE, mają kontakt z innymi środowiskami edukacyjnymi, naukowymi, wartościowymi (osobami starszymi od siebie, studentami itd)
- pomysł na stworzenie wizerunku szkoły otwartej i nowoczesnej względem innych szkół i używanie tego argumentu przy prezentacji szkoły na zewnątrz (władze miasta, targi szkół)
- możliwość pozyskania środków UE i z innych źródeł przez szkołę na propagowanie OZE

Bibliografia

Przewodnik po otwartych zasobach edukacyjnych

oprac. Karolina Grodecka, Kamil Śliwowski,
wersja 4, 2012

http://koed.org.pl/wpcontent/uploads/2012/03/OZE_przewodnik_v4.pdf

Otwarte Zasoby

<http://otwartzasoby.pl/>

Creative Commons Polska

<http://creativecommons.pl/>

Film "Czym są licencje Creative Commons?"

<https://www.youtube.com/watch?v=ouQowkWRl-mA>

Film "Jak tworzyć otwarte zasoby edukacyjne?" (polskie napisy)

<https://www.youtube.com/watch?v=bvnkBZdK7LA>

Ankieta przed szkoleniem

Zadaj kilka pytań uczestnikom szkolenia na kilka dni wcześniej tak, abyś mógł/mogła się przygotować i odpowiednio zestawić moduły spotkania dopasowując je do poziomu wiedzy i zainteresowań grupy.

1. Jakiego uczysz przedmiotu?
2. Jak często korzystasz z dodatkowych materiałów edukacyjnych (poza podręcznikiem)?
3. Jak często ściągasz dodatkowe materiały z internetu?
4. Czy zwracasz uwagę na kwestie praw autorskich kiedy ściągasz materiały dodatkowe z internetu?
5. Czy znana ci jest problematyczna sytuacja związana z prawem autorskim? Opisz ją w kilku słowach.

